

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA INGLIZ TILIDA TINGLAB TUSHUNISH KO'NIKMASINI SHAKLLANTIRISH METODLARI

Hayitova Sanobar- ilmiy rahbar

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Gulboyeva Madina Ural qizi

Termiz davlat pedagogika instituti maktabgacha ta'lim

boshlang'ich ta'lim fakulteti maktabgacha ta'lim

yo'nalishi 2- kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ingliz tilida tinglab tushunish ko'nikmasini rivojlantirishning samarali metodlari, psixologik-pedagogik yondashuvlari va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari yoritilgan. Tinglab tushunish chet tili o'rganishning boshlang'ich bosqichida muhim o'rin tutishi, bolalarning eshitish xotirasini, fonetik idrokini va muloqotga bo'lgan qiziqishini rivojlantirishdagi o'rni ilmiy asosda tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha yosh, ingliz tili, tinglab tushunish, eshitish ko'nikmasi, audio materiallar, interfaol metodlar, fonetika, rivojlantiruvchi muhit, o'yin texnologiyalari.

Kirish: Maktabgacha yosh davri bolaning nutqiy, hissiy, aqliy va muloqot kompetensiyalarining shakllanishida asosiy bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda chet tilini, xususan ingliz tilini o'rgatishda tinglab tushunish ko'nikmasini shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Lingvistik tadqiqotlar bolalar avvalo tinglab tushunish orqali tilni qabul qilishini, keyin esa so'zlash, o'qish va yozish ko'nikmalari shakllanishini ta'kidlaydi.

O'zbekiston ta'lim tizimida ham maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ingliz tilini o'rgatish jarayonida audio-ko'rgazmali yondashuv, interfaol o'yinlar va multimediyalardan foydalanish keng joriy etilmoqda. Tinglab tushunish bolalarda

tovushlarni farqlash, intonatsiyani sezish, soʻzlar va gaplarni idrok etish qobiliyatini rivojlantiradi.

Asosiy qism

1. Maktabgacha yoshdagi bolalarning tinglab idrok etish xususiyatlari

Maktabgacha yoshdagi bolalarda:

eshitish xotirasi tez, lekin qisqa muddatli,

diqqatning barqarorligi past, tez charchaydi,

musiqiy va ritmik tovushlarga sezgirlik kuchli,

takrorlash orqali eslab qolish oson.

Shuning uchun tinglash jarayonini qisqa, qiziqarli, rang-barang faoliyatlar bilan uygʻunlashtirish lozim. Bu yoshda bolaning til tizimiga eshitish orqali koʻnikish jarayoni tabiiy kechadi.

2. Tinglab tushunish koʻnikmasini shakllantirishda audio vositalarning roli

Chet tili oʻrgatishda eng samarali vositalardan biri – audio materiallar. Ular quyidagilarni oʻz ichiga oladi:

qoʻshiqlar (alphabet song, colors song, animals song),

sheʼrlar va chantlar,

audio hikoyalar,

qisqa dialoglar,

bolalar uchun multfilmlar ovozi.

Audio vositalar:

fonetik idrokni shakllantiradi,

eshitib farqlashni kuchaytiradi,

talaffuzni tabiiy tarzda o'rganishga yordam beradi,
tinglab tushunish jarayonida qiziqish uyg'otadi.

Masalan: "What's your name?", "How old are you?" kabi qisqa audio-dialoglar eshitilgandan so'ng bolalarga savolga mos rasmlarni topish yoki harakat bajarish topshirig'i beriladi.

3. O'yin texnologiyalari asosida tinglab tushunishni rivojlantirish

Tinglashni o'yinlar orqali o'rgatish – eng samarali metodlardan biri. Quyidagi o'yinlar keng qo'llanadi:

"Listen and show"

O'qituvchi ingliz tilidagi so'zni aytadi, bola esa mos rasmni ko'rsatadi.

"Simon says"

Buyruqlarni tinglab bajarish orqali fe'llar o'rgatiladi (jump, clap, run, stand up).

"Sound guessing"

Turli hayvonlar yoki transport tovushlarini eshitib, ularni topish.

"Action songs" (harakatli qo'shiqlar)

Bolalar qo'shiqdagi buyruqlarni eshitib harakat qiladilar ("Head, shoulders, knees and toes").

Bu o'yinlar bola diqqatini faollashtiradi, tinglab tushunish jarayonini tabiiylashtiradi va qiziqarli qiladi.

4. Tinglab tushunishni multimedia vositalari yordamida rivojlantirish

Zamonaviy texnologiyalar dars jarayonini samarali tashkil etishga imkon beradi. Interfaol doskalar, planshetlar va onlayn platformalar (Starfall, Lingokids, KidsSongs, Super Simple Songs) tinglab tushunishni quyidagi yo'llar bilan rivojlantiradi:

real tovushlar bilan tanishtiradi;

harakatli tasvir orqali kontekst beradi;

bolani audiovisual muhitga olib kiradi;

tinglash va tushunishni bir vaqtda mashq qildirishga imkon yaratadi.

Masalan, qisqa multfilmlar orqali bolalar gap mazmunini kontekstda tushunishga harakat qiladi.

5. Kommunikativ yondashuvning tinglab tushunishga ta'siri

Tinglash – kommunikativ ko'nikmalarning bir qismi. Shuning uchun o'qituvchi dars jarayonida:

qisqa savol-javoblar,

rolli o'yinlar,

muloqotga asoslangan mini-dialoglar,

salomlashish va tanishuv vazifalari

orqali bolalarning eshitish orqali tushunish jarayonini rivojlantiradi.

Misol:

Teacher: "What color is this?" (ko'k qalamni ko'rsatadi)

Child: "Blue!"

Bu orqali bola eshitadi, idrok etadi va javob qaytaradi.

6. Til muhitini yaratish: tarbiyachi va ota-onaning roli

Bolada tilni tinglab tushunish ko'nikmasi shakllanishida uy muhitining o'rni ham muhim:

uyda qisqa inglizcha qo'shiqlarni eshittirish,

logoritmik mashqlarni birga bajarish,

audio-kitoblardan foydalanish,

kichik nutqiy vazifalar berish (color topish, object find).

Tarbiyachi-ota-ona hamkorligi bola uchun mustahkamlashtiruvchi til muhiti yaratadi.

Xulosa

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ingliz tilida tinglab tushunish ko‘nikmasini shakllantirish – chet tilini o‘zlashtirishning birinchi va eng muhim bosqichidir. Tinglab tushunish:

eshitish xotirasini mustahkamlaydi,

fonetik idrokni rivojlantiradi,

talaffuzni tabiiylashtiradi,

so‘z boyligini kengaytiradi,

kommunikativ ko‘nikmalarni shakllantiradi.

Maqolada ko‘rib chiqilgan metodlar – audio vositalar, o‘yin texnologiyalari, multimedia, kommunikativ yondashuv va uy muhitining qo‘llab-quvvatlashi – tinglab tushunish ko‘nikmasini shakllantirishda eng samarali omillar hisoblanadi.

Shu metodlarni uyg‘unlashtirilgan holda qo‘llash, darsni qiziqarli, jonli va interfaol tashkil etish maktabgacha yoshdagi bolalarda ingliz tiliga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G‘afurova N. “Chet tilini erta yoshdan o‘qitishning psixologik asoslari”. Toshkent, 2021.
2. Rasulova D. M. “Maktabgacha ta’limda chet tilini o‘rgatish metodikasi”. Toshkent: Fan, 2020.

3. Nurmatova S. “Maktabgacha ta’limda tinglab tushunish ko‘nikmalarini rivojlantirish”. AndDU jurnali, 2022.
4. Harmer J. “The Practice of English Language Teaching”. Longman, 2012.
5. Brown H. D. “Teaching by Principles”. Pearson, 2015.
6. Cameron L. “Teaching Languages to Young Learners”. Cambridge University Press, 2001.
7. Slattery M., Willis J. “English for Primary Teachers”. Oxford University Press 2019.